

Тактична підготовка

Анотація

Методичний посібник розроблена в Центрі оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України спільно з головним управлінням доктрин та підготовки Генерального штабу Збройних Сил України.

Методичний посібник призначений для застосування, як додатковий методичний матеріал з підготовки підрозділів Збройних Сил України.

ЦЕНТР ОПЕРАТИВНИХ СТАНДАРТІВ І МЕТОДИКИ
ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
СПІЛЬНО З ГОЛОВНИМ УПРАВЛІННЯМ ПІДГОТОВКИ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:
обмежень для розповсюдження немає

ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА

Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2023

УДК 355.4(477)

Т 41

Тактична підготовка. — Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2023.
Т 41 — 164 с.

ISBN 978-611-01-2865-0

Методичний посібник розроблена в Центрі оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України спільно з головним управлінням доктрин та підготовки Генерального штабу Збройних Сил України.

Методичний посібник призначений для застосування, як додатковий методичний матеріал з підготовки підрозділів Збройних Сил України.

УДК 355.4(477)

ISBN 978-611-01-265-0

© Видавництво «Центр учбової літератури», 2023.

I. Довідковий матеріал для проведення занять з тактичної підготовки

Тема 1. Знати організацію та бойове призначення підрозділів родів військ Сухопутних військ ЗС України.

Заняття 1. Призначення та бойові можливості механізованих, танкових, артилерійських підрозділів і підрозділів ППО СВ ЗС України. Організаційно-штатна структура та озброєння відділення (обслуги), взводу, роти (батареї). Обов'язки солдата в бою.

1.1. Призначення та бойові можливості механізованих, танкових, артилерійських підрозділів і підрозділів ППО СВ ЗС України

1.1.1. Підрозділи Сухопутних військ, їх склад, призначення та основи застосування.

Сухопутні війська – складають основу Збройних Сил України (ЗС України) та є головним носієм їх бойової могутності. За своїм призначенням та обсягом покладених на них завдань вони відіграють вирішальну роль у виконанні ЗС України своїх функцій як у мирний, так і воєнний час.

Сухопутні війська (СВ) призначені у взаємодії з іншими видами ЗС України вирішувати завдання зі стримання і відбиття можливої агресії, утримання зайнятих територій, районів, рубежів, розгрому угруповань противника. Вони володіють великою вогневою і ударною силою, високою маневреністю і самостійністю.

Сухопутні війська складаються з родів військ: механізованих і танкових військ, ракетних військ і артилерії, військ протиповітряної оборони (ППО) СВ, десантно-штурмових військ (ДШВ), армійської авіації (АА), а також спеціальних військ.

Механізовані і танкові війська складають основу Сухопутних військ України. Механізованим і танковим підрозділам належить вирішальне значення у загальновійськовому бою. Вони призначені для безпосереднього знищення противника в ближньому бою і виконання

основних тактичних завдань: в обороні – утримання районів, рубежів, позицій, відбиття ударів противника і нанесення ураження його підрозділам; в наступі – розгром противника, що обороняється, захоплення важливих районів, рубежів, об'єктів.

Механізований і танковий батальйони є основними загальновійськовими тактичними підрозділами, а **механізована і танкова роти** – тактичними підрозділами. Вони виконують тактичні завдання як самостійно, так і у взаємодії з підрозділами інших родів військ і спеціальних військ, а також сумісно з підрозділами інших військових формувань (ІВФ) і правоохоронних органів (ПрО). Окремі (спеціальні, специфічні) тактичні завдання механізовані і танкові підрозділи можуть виконувати спільно з органами і підрозділами ІВФ і ПрО.

Батальйон (рота), залежно від обстановки може діяти в похідному, передбойовому та бойовому порядках.

Похідний порядок – шиккування підрозділів для пересування в колонах. Він повинен забезпечувати високу швидкість руху; зручне та своєчасне розгортання в передбойовий та бойовий порядки; найменшу уразливість від ударів всіма видами зброї противника; підтримання стійкого управління підрозділами.

Передбойовий порядок – шиккування підрозділів для пересування в колонах, які рознесені по фронту та вглибину. Він повинен забезпечувати швидке розгортання в бойовий порядок; високі темпи просування з подоланням загороджень, зон зараження, районів руйнувань, пожеж і затоплень; найменшу уразливість від ударів всіма видами зброї противника; підтримання взаємодії між підрозділами і стійкого управління ними.

Бойовий порядок – шиккування підрозділів для ведення бою. Він повинен відповідати завданню, замислу бою та забезпечувати: успішне ведення бою в умовах застосування противником ВТЗ та інших засобів ураження; найбільш повне використання бойових можливостей підрозділів; своєчасне зосередження зусиль на вибраному напрямку (в районі); надійне ураження противника на всю глибину його бойового порядку; швидке використання результатів вогневого ураження противника (ВУП) і вигідних умов місцевості; нарощування зусиль у ході бою і здійснення маневру; можливість відбиття ударів противника

з повітря, знищення його повітряних десантів і диверсійно-розвідувальних сил (ДРС); найменшу уразливість підрозділів від ударів усіх видів зброї; підтримку безперервної взаємодії і зручність управління підрозділами.

Бойовий порядок батальйону (роти) складається з підрозділів першого ешелону, другого ешелону або резерву, вогневих засобів і підрозділів посилення, які залишаються в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону (роти) (артилерійські, ППО, протитанкові, гранатометні, тощо). В обороні бойовий порядок батальйону (роти) може також включати броню групу, вогневі засідки та інші елементи.

Для забезпечення дій підрозділів створюються розвідувальні органи і органи охорони, загони забезпечення руху (ЗЗР), загони (групи) розгородження, ліквідації наслідків застосування противником запалювальної зброї та інші тимчасові формування.

Батальйон (рота) може бути елементом бойового порядку бригади і діяти в якості (в складі) передового, спеціального, обхідного, рейдового, розвідувального, штурмового загону, тактичного повітряного (морського) десанту (ТакПД (ТакМД), маневреної групи, ударно-вогневої групи, винищувально-протидиверсійного загону (групи), протидесантного резерву.

Батальйон (рота) під час участі в стабілізаційних, специфічних діях та спеціальних операціях може виділятись в оперативне підпорядкування ІВФ. У цьому випадку його застосування здійснюється відповідно до основного призначення, тактики дій і бойових можливостей.

На основі механізованих (танкових) підрозділів може створюватись тактична група (ТГ) – тимчасово створене військове формування зі складу штатних підрозділів механізованої (танкової) бригади, посилене відповідними силами і засобами, склад яких визначається змістом і обсягом завдань, що виконуються. Воно призначене для самостійного виконання найбільш важливих тактичних завдань.

Батальйонна тактична група (БТГр) створюється у складі механізованого (танкового) батальйону і посилюється танковою (механізованою) ротою, артилерійським дивізіоном (батаресю),

інженерно-саперною ротою (взводом), розвідувальним взводом та іншими підрозділами. До складу ТГ можуть входити підрозділи ІВФ і ПрО. В окремих випадках основу БТГр може складати батальйон без частини його штатних підрозділів.

Ротна тактична група (РТГр) створюється у складі механізованої (танкової) роти, посиленої механізованим (танковим) взводом, артилерійським (мінометним) взводом, інженерно-саперним відділенням та іншими підрозділами.

БТГр (РТГр), як правило, застосовується для виконання наступних завдань: утримання важливих районів, рубежів і позицій, відбиття наступу противника і завдання ураження його військам, що наступають; прориву оборони противника, розгрому (знищення) підрозділів, що обороняються, захоплення важливих районів, рубежів і об'єктів; форсування водних перешкод, переслідування противника, що відходить; проведення обхідних, рейдових, ізоляційних, блокувальних, штурмових, розвідувально-ударних дій, охорони важливих об'єктів і комунікацій.

З метою надання більшої самостійності під час ведення бою (дій) механізованому і танковому батальйону (роті) можуть бути додані або виділені для підтримки інші підрозділи.

Додані підрозділи цілком підпорядковуються загальновійськовому командирю і виконують поставлені ним завдання.

Підтримуючі підрозділи залишаються в підпорядкуванні старшого командира (начальника) та виконують поставлені ним завдання, а також завдання, які поставлені командиром підрозділу, що підтримується в межах виділеного ресурсу (наряду) сил.

Механізованому і танковому батальйону (роті) можуть бути додані або підтримувати їх дії артилерійські підрозділи (на приморському напрямку також корабельна артилерія), підрозділ ППО, підрозділ (засоби) радіоелектронної боротьби (РЕБ), а також підрозділи інженерних військ і військ радіаційного, хімічного і біологічного (РХБ) захисту, а також можуть взаємодіяти з ними підрозділи ВДВ та армійської авіації СВ.

Механізованим підрозділам можуть додаватися танкові, а танковим – механізовані підрозділи.

Артилерійські підрозділи є основним засобом ВУП. Вони включають підрозділи гаубичної, гарматної, реактивної, протитанкової артилерії, мінометів, протитанкових керованих комплексів.

Артилерійські підрозділи призначені для ураження: засобів зброї масового ураження (ЗМУ); наземних елементів систем високоточної зброї (ВТЗ); пускових установок тактичних ракет; артилерійських (мінометних) батарей (взводів), взводів реактивних систем залпового вогню (РСЗВ), протитанкових засобів; пунктів управління (ПУ) військами та зброєю; танків, бойових машин піхоти (БМП) та інших броньованих об'єктів; літаків та вертольотів на аеродромах і посадкових майданчиках; на приморських напрямках бойових кораблів і транспортних суден; живої сили та вогневих засобів на позиціях і у районах зосередження; засобів ППО, розвідки, РЕБ; руйнування фортифікаційних споруд; вогневого супроводу колон, вогневого блокування противника в районах (рубежах, об'єктах); здійснення дистанційного мінування місцевості, світлового забезпечення, постановки аерозольних (димових) завіс, і виконання інших завдань.

Артилерійські підрозділи виконують вогневі завдання із закритих вогневих позицій або прямою наводкою. Вогонь прямою наводкою окремих гармат, взводів і батарей застосовується для знищення танків та інших броньованих машин, а також протитанкових засобів.

Для виконання завдань застосовуються боєприпаси в звичайному спорядженні, у тому числі високоточні та підвищеної потужності, запальновальні, димові, освітлювальні, агітаційні, кумулятивні, споряджені субелементами.

Батальйонна артилерія та додані батальйону (роті) артилерійські підрозділи під час ВУП можуть самостійно застосовувати наступні види вогню: вогонь по окремій цілі, зосереджений вогонь, нерухомий та рухомий загороджувальний вогонь, а також залучатися до ведення масованого вогню, послідовного зосередження вогню, вогневого валу, рухомої вогневої зони й загороджувального вогню в складі артилерійських груп або разом з ними.

Вогонь по окремій цілі (груповій або одиночній) – вогонь батареї, взводу або гармати (міномета, бойової машини, ПТРК), який ведеться самостійно із закритої вогневої позиції або прямою наводкою.

Зосереджений вогонь – вогонь, який ведеться одночасно декількома батареями (дивізіонами) по одній цілі.

Нерухомий загороджувальний вогонь – суцільна вогнева завіса, яка створюється на одному (одинарний) або одночасно на декількох (глибокий) рубежах перед фронтом атакуючого (контратакуючого) противника.

Рухомий загороджувальний вогонь – суцільна вогнева завіса, яка створюється на одному (одинарний) або одночасно на двох (подвійний) рубежах на шляху руху танків та інших броньованих машин противника і послідовно переноситься на інші визначені рубежі у міру виходу основної маси цих машин із зони вогню.

Також під час вогневого ураження ДРС (диверсійно-розвідувальних груп (ДРГ) або незаконно створених збройних формувань (НЗФ), передових, розвідувальних підрозділів противника артилерійські підрозділи можуть застосовувати або брати участь у наступних способах вогневого ураження: вогневий мішок, коридор, вогневу засідку, вогневе блокування, окаймлення, прочісування та вогневі тиски.

Підрозділи військ протиповітряної оборони Сухопутних військ призначені для прикриття батальйону (роті) у всіх видах бою (дій) від ударів з повітря, боротьби з авіацією і повітряними десантами, в окремих випадках можуть залучатися й для боротьби з наземним противником. Вони включають зенітні ракетні, зенітні ракетно-артилерійські, зенітні артилерійські підрозділи.

Підрозділи ППО, які додаються батальйону (роті), можуть вести вогонь із підготовлених стартових (вогневих) позицій, під час руху (на плаву) або з коротких зупинок і здатні знищувати повітряного противника на гранично малих і малих висотах. При цьому застосовується зосередження і розподіл вогню.

Зосередження вогню виконується декількома взводами, бойовими машинами (установками) і стрілками-зенітниками для знищення найбільш важливих повітряних цілей.

Розподіл вогню здійснюється для одночасного ураження декількох повітряних цілей. При цьому кожному стрілку-зенітнику, бойовій машині (установці) вказується окрема ціль.

Підрозділи десантно-штурмових військ призначені для дій у тилу противника та участі в спеціальних операціях, ведення аеромобільних (аеромобільно-ударних, аеромобільно-патрульних, аеромобільно-пошукових) та десантно-штурмових (десантно-ударних, десантно-рейдових, десантно-пошукових) дій, а також виконання тактичних завдань загальновійськового бою, які неможливо ефективно вирішити іншими силами і засобами. До їх складу входять аеромобільні та парашутно-десантні підрозділи.

Всі підрозділи десантно-штурмових військ можуть здійснювати десантування парашутним, посадочним та комбінованим способом у залежності від поставлених завдань та умов обстановки. При цьому аеромобільні підрозділи здійснюють десантування, як правило, вертольотами і діють спільно з ними, а парашутно-десантні – літаками і діють самостійно.

Підрозділи авіації Сухопутних військ є високومانевреними та багатоцільовими. Вони призначені для авіаційної підтримки бою (дій) військ; ураження об'єктів противника на передньому краї і в тактичній глибині, транспортування ТакПД, забезпечення дій і маневру загальновійськових підрозділів, забезпечення управління військами та зв'язку, ведення повітряної розвідки і коректування вогню, РЕБ, мінування з повітря і постановки димових (аерозольних) завіс, виконання пошукових і рятувальних заходів, перевезення матеріальних засобів, евакуації поранених і хворих та вирішення інших завдань.

Підрозділи розвідки призначені для добування відомостей про противника та місцевість, а також для виконання спеціальних за видами розвідки завдань. До них належать підрозділи військової, радіоелектронної, артилерійської, інженерної, РХБ розвідки.

Підрозділи зв'язку призначені для розгортання і забезпечення експлуатації засобів зв'язку і автоматизованого управління військами (АУВ), виконання організаційних і технічних заходів щодо забезпечення зв'язку у всіх видах бою (дій) підрозділів.

Підрозділи радіоелектронної боротьби призначені для дезорганізації управління військами і зброєю противника шляхом радіоелектронного подавлення його засобів зв'язку, радіолокації, радіонавігації, радіоелектронних (оптико-електронних) засобів управління і наведення зброї, протидії технічним засобам розвідки, а також прикриття підрозділів і об'єктів від ураження боєприпасами з радіопідриивниками.

Підрозділи військ радіаційного, хімічного, біологічного захисту призначені для виявлення РХБ обстановки, виконання заходів підвищення живучості військ, ліквідації наслідків застосування противником ЗМУ, руйнування радіаційно і хімічно небезпечних об'єктів, маскуванню дій військ (об'єктів) аерозолями (димами) та нанесення ураження противнику вогнеметною зброєю.

Підрозділи інженерних військ призначені для підвищення захисту підрозділів та об'єктів від засобів ураження, забезпечення їх мобільності та завдання втрат противнику застосуванням інженерних боєприпасів.

Підрозділи матеріально-технічного забезпечення (МТЗ) призначені для накопичення до встановлених норм і збереження запасів матеріальних засобів і військово-технічного майна (ВТМ), своєчасного забезпечення ними військ, а також відновлення в разі пошкоджень, поповнення замість витрачених і втрачених. Вони поділяються на підрозділи тилового та технічного забезпечення.

Підрозділи тилового забезпечення призначені для утримання запасів ракет, боєприпасів, пально-мастильних матеріалів (ПММ) та інших матеріально-технічних засобів і забезпечення ними підрозділів, а також забезпечення особового складу гарячою їжею та водою.

Підрозділи технічного забезпечення призначені для забезпечення підрозділів ракетами, боєприпасами і ВТМ, зберігання і підтримки їх в готовності до бойового застосування (використання); відновлення пошкодженого озброєння і військової техніки (ОВТ), а також надання допомоги екіпажам (розрахункам), механікам-водіям (водіям) у проведенні їх технічного обслуговування (ТО) та усуненні виявлених несправностей.

Підрозділи медичного забезпечення призначені для проведення лікувально-евакуаційних, санітарно-епідеміологічних заходів, а також

заходів по захисту особового складу від ЗМУ (факторів, які виникають внаслідок руйнування об'єктів атомної енергетики, хімічної і біологічної промисловості) під час підготовки до бою (дій) і в ході бойового застосування підрозділів.

1.1.2. Бойові можливості — узагальнена характеристика кількісно-якісних показників, що характеризують можливості підрозділів, частин (кораблів), з'єднань і об'єднань виконувати певні бойові завдання за встановлений час в конкретних умовах обстановки.

Бойові можливості залежать від чисельності особового складу, рівня його бойової підготовки і морального стану, наявності і стану зброї і військової техніки, ступеня навченості й мистецтва командного складу в управлінні військами (силами), організаційної структури підрозділу, частини, з'єднання, об'єднання, їх забезпеченості матеріальними засобами, а також від характеру протидії противника, умов місцевості, метеорологічної обстановки та інших чинників.

Бойові можливості — величини непостійні, залежно від обстановки вони можуть збільшуватися або зменшуватися. Бойові можливості визначаються шляхом ретельного аналізу можливої бойової обстановки і розраховуються за окремими засобами ураження, можливостям родів військ (сил) і спеціальних військ. Вони можуть бути виражені також в узагальненому (укрупненому) вигляді за підрозділ, частину, з'єднання або об'єднання в цілому. Загальні бойові можливості об'єднання або з'єднання сухопутних військ можуть характеризуватися складом угруповання противника, якого вони в змозі розгромити в наступі (відбити удар в обороні), глибиною завдань, шириною смуги і темпом наступу, розмірами районів, ділянок і смуг оборони, глибиною ведення розвідки тощо.

Окремо можуть визначатися вогневі можливості, маневреність, спроможність до знищення танків, літаків і тому подібне. При розрахунках бойових можливостей застосовують математичні за допомогою ЕОМ, логічні і інші методи, враховують досвід минулих воєн і бойової підготовки. В процесі роботи командирів (командувачів) й штабів з ухвалення рішення на операцію (бій) бойові можливості загальновійськових з'єднань (об'єднань) найчастіше визначають

шляхом підсумовування бойових можливостей частин (з'єднань), що входять до їх складу.

При цьому вогневі можливості *артилерії*, у свою чергу, визначаються залежно від характеру вогневих завдань, способів ведення вогню, кількості та калібру артилерійських систем, кількості й типу боеприпасів і виражаються ступенем ураження тих або інших цілей визначеним складом артилерії за конкретний період часу. Одним із способів підрахунку бойових можливостей загальновійськових з'єднань (об'єднань) є визначення їх можливості зі створенню щільності на 1 км фронту танків, гармат, мінометів, протитанкових засобів, різнорідних загороджень тощо.

Бойові можливості *ракетних військ* характеризуються глибиною ураження, часом готовності до нанесення ракет, ударів і їх кількістю, можливістю ураження об'єктів противника ракетами в різному спорядженні, а також маневреними можливостями. Глибина ураження визначається максимальною дальністю польоту ракет з врахуванням видалення позиційних районів ракет, частин й підрозділів від переднього краю. Можливості з ураження різних об'єктів розраховуються з врахуванням їх розмірів і міцності, точності визначення координат, типів бойових частин ракет, їх потужностей і кількості, а також можливостей ракетно-технічних підрозділів з підготовки ракет.

Бойові можливості *військ ППО* складаються з бойових можливостей зенітних ракетних (зенітних артилерійських) частин, винищувальної авіації і радіотехнічних частин. Бойові можливості зенітних ракетних частин (підрозділів) й винищувальної авіації характеризуються вогневими можливостями і розмірами району, що прикривається, і визначаються: вірогідністю ураження (знищення) цілей в різних умовах; кількістю повітряних цілей, яка може бути обстріляна (збита) одночасно; наявністю підготовлених до застосування ракет; межами бойової роботи зенітно-ракетних і авіаційних ракетних комплексів по дальності, швидкостям і висотам польоту. Критерієм оцінки вогневих можливостей є математичне очікування числа збитих літаків.

Бойові можливості *радіотехнічних частин ППО* характеризуються дальністю виявлення повітряних цілей,

Зміст

I. Довідковий матеріал для проведення занять з тактичної підготовки..	3
Тема 1. Знати організацію та бойове призначення підрозділів родів військ Сухопутних військ ЗС України.	3
Тема 2. Основні індивідуальні навички.	23
Тема 3. Застосування індивідуальних навичок під час виконання завдань.....	84

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНЕ ВИДАННЯ

ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА

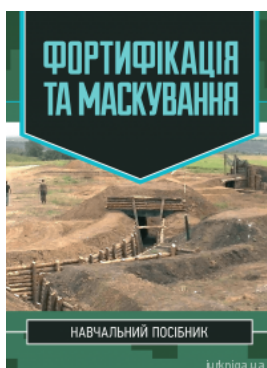
Підписано до друку 27.02.2023 р. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 10,25. Тираж 300 прим.

ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 2458 від 30.03.2006 р.

Книги, які можуть вас зацікавити

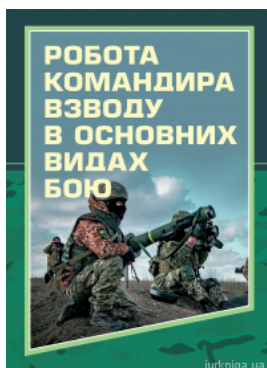
Фортифікація та маскування

Кишеньковий довідник сержанта (старшини) щодо використання деяких засобів вогневого враження

Методичні рекомендації "Контрзасадні дії" (за досвідом проведення ООС (раніше АТО))

Робота командира взводу в основних видах бою. Навчальний посібник

Техніка засідки для малих піхотних підрозділів

Сучасна вогнева підготовка

Перейти до галузі права
Військове право

[Перейти на сайт →](#)